

Het gedrag van de leerling: hoe kan cultuureducatie bijdragen aan Amsterdammerschap?

Kennisnetwerk vmbo en praktijkonderwijs sessie #3

In de middag van donderdag 24 maart 2022 liep het Mundus College vol met cultuurcoördinatoren, docenten, studenten, cultuurcoaches en directieleden van scholen of cultuurorganisaties. Allemaal kwamen ze voor de derde bijeenkomst van het kennisnetwerk vmbo en praktijkonderwijs, geïnitieerd door Denktank vmbo en praktijkonderwijs mede mogelijk gemaakt door Mocca. In deze sessie stond het gedrag van de leerling centraal, met een focus op het Amsterdammerschap en wat cultuureducatie daaraan kan bijdragen. Een mooie aanvulling op de eerdere twee bijeenkomsten 'Everything you always wanted to know about het vmbo' en 'Het brein en de puber'.

Aan het begin van het programma ging moderator Mahutin Awunou kort in op 'het Amsterdammerschap' en vertelde ze dat het iets is om te vieren. Een begrip dat staat voor jezelf kunnen zijn in een diverse omgeving en een ander ook die ruimte gunnen. Diversiteit maakt uniek, maar vraagt ook wat van inwoners. Hoe kan cultuureducatie bijdragen aan Amsterdammerschap, en ervoor zorgen dat middelbare scholieren zich meer betrokken voelen?

Iliass El Hadioui, stadssocioloog en auteur van het net verschenen boek *Grip op de mini-samenleving*, stelt dat leerlingen in een superdiverse omgeving

leven. Er is multitaligheid bij leerlingen; 25% in Amsterdam is viertalig. Leerlingen krijgen hierbij te maken met *code-switchen*. Dit houdt in dat middelbare scholieren binnen verschillende omgevingen (bijvoorbeeld bij de familie, op school of met vrienden op straat) ook verschillende 'talen' spreken. De emotioneel-psychologische ruimte die nodig is om het 'privé zelf' te verhouden tot de externe druk van het 'publieke zelf' valt ook onder *code-switchen*. Code-switchen is een vorm van opbouw van cultureel kapitaal en zorgt voor persoonsvorming, maar jongeren kunnen hier ook in doorslaan. De nuance van taal en de benadering hierbij is een grote kans voor scholen en cultuureducatie.

Hoe zorg je ervoor dat gedrag wat als onwenselijk wordt ervaren ruimte krijgt om te veranderen? Hier komen begrippen van pas die ook in het theater worden gebruikt: het podium, de coulissen, en de kleedkamer. De zogeheten dramaturgische lens. Voor docenten kun je voor elk van die begrippen iets vergelijkbaars vinden. In de klas moet de docent presteren, dus dat is het podium. De coulissen zijn bijvoorbeeld overleggen over hoe het onderwijs moet worden vormgegeven, en de kleedkamer is vergelijkbaar met de lerarenkamer. Voor leerlingen gaat dat niet zo makkelijk. Het podium kun je zien als de toetsen, want dat is tenslotte waar de leerling moet presteren. Maar waar zijn de coulissen en de kleedkamer? Hier liggen kansen voor cultuureducatie. Juist omdat er een grote behoefte is aan informeel leren en spelen, zoals El Hadioui noemt ludificatie of spelgevoel. Waar mogen leerlingen meedenken over hun eigen onderwijs? Op elke schoolwebsite staat dat de leerling centraal staat, maar het leren staat in werkelijkheid centraal.

Vanuit de aanwezigen in de zaal komen een aantal lastige elementen uit de praktijk. Vakoverstijgend werken is mooi, maar logistiek is erg lastig. Hoe krijg je collega's mee en enthousiast? Directeur Dyane Brummelhuis vult aan dat de schoolvisie daar leidend is. Omdat docenten er vaak door de inspectie op worden afgerekend als de lessen niet direct aansluiten bij het curriculum, kunnen kunst en cultuur een grote rol spelen bij de betrokkenheid van jongeren, als je kijkt naar de 'coulissen-ruimte' en 'kleedkamer'. De speelruimte voor jongeren om zich te vormen, zelf invloed uit te oefenen en informeel te leren. Theaterstukken die jongeren met verschillende levensovertuigingen en meningen confronteren, bieden de leerlingen de kans om te ontdekken waar ze bij horen en hoe ze zich kunnen uiten. Op die manier speelt cultuureducatie een grote rol bij het bijdragen aan Amsterdammerschap.

Directeur van het Mundus College Dyane Brummelhuis en docente Maxe de Rijk vertellen vanuit de praktijk over hoe zij het aanpakken op school. Zij werken al jaren met het gedachtegoed van De Transformatieve School van Iliass El Hadioui. Daarmee wordt op het Mundus College speciale aandacht besteed om een brug te slaan tussen de leefwereld van de docenten en die van de leerlingen. Zo geeft Maxe de Rijk 2 uur per week het vak Persoonsvorming en Socialisatie. Daar gaat ze in gesprek met de leerlingen; wat leeft er op dit moment? Het bevragen van de dingen zoals ze zijn en ze niet beschouwen als normaal en normatief. Op die manier krijgen leerlingen de kans om zichzelf te uiten, wordt code-switchen makkelijker en presteren ze beter in de klas én de maatschappij. Het is zo makkelijker om lessen individueel aan te passen aan leerlingen, waardoor leerlingen zich ook sneller betrokken voelen. De nadruk ligt erop om leerlingen zelfvertrouwen te geven, zodat ze kunnen inzien hoe ze een steentje kunnen bijdragen aan de wereld. Dit zorgt niet alleen voor meer betrokkenheid, maar ook voor meer verbinding en zo draagt het bij aan het Amsterdammerschap.

Kansen voor cultuureducatie:

- De grote behoefte van jongeren aan spelen (versterkt door de coronatijd) mag serieus invulling krijgen. Leerlingen zijn (hun eigen) experts. De coulissen-ruimte en kleedkamer gericht invulling geven voor en vooral dóór leerlingen. De speelruimte waar informeel geleerd wordt en je spelgevoel kan 'oefenen', om daarna ook te leren hierop te kunnen reflecteren, individueel en met elkaar.
- Door de multitaligheid (onder jongeren) is een verfijnde taalnuance een ingang voor verbinding en communicatie met elkaar. We kunnen namelijk niet denken buiten onze taal. Vanuit welke intentie communiceer je? Welke woorden gebruik je en betekent dit hetzelfde voor de ander? Denk bijvoorbeeld aan: werken met timing, accenten leggen, iets uitvergroten of juist verkleinen, verschillende woorden koppelen aan dezelfde intentie, beeldtaal gebruiken als brug, beeldtaal of lichaamstaal koppelen aan verbale taal (zien we hetzelfde), bewust worden van lichaamstaal als communicatie, tekstinterpretatie, schrijven/zingen in verschillende talen en spelen met de verschillende elementen (timing, kracht, tempo).
- Train manieren om inzicht te verkrijgen en te verschaffen in het mechanisme tussen privé en publieke 'Zelf-en', waarmee code-switchen makkelijker wordt. Bewustzijn op de botsing tussen verschillende "sociale codes" die in verschillende sociale contexten gevraagd worden van een persoon. Ben je overal hetzelfde? Niet WIE ben je, maar HOE ben je? Wat neem je mee en laat je achter van jezelf in verschillende contexten omdat je voelt dat het "botst"?
- De schoolvisie is essentieel om met het gehele team vakoverstijgend te werken met kunst & cultuur. Hoe creëer je gelijkwaardige rollen in gesprek? Wat is er in jezelf nodig om niet vanuit macht te spreken? Hoe realiseer je dit in het klaslokaal?
- Faciliteer het proces van de-familisering voor leerlingen. Wie bepaalt hoe de situatie gezien wordt? Hoe zou je het anders kunnen zien? Hoe zie jij het?
- Het verlangen bij een groep te horen versus het gevoel van uitsluiting. Wat maakt dat je bij een groep hoort? Wat doe je daarvoor? Wat gebeurt er als je niet bij de groep hoort? Hoe voel je je dan? Wat doe je daarmee?
- Mensen willen wel veranderen, maar willen niet veranderd worden. Timing en spel kunnen dit ontluiken.
- Mocca heeft extra geld van CmK voor scholen en Fonds voor Cultuurparticipatie de regeling vmbo vso pro vanuit drie fasen van ontwikkeling: verkennen van samenwerking, uitproberen van pilots en het door-ontwikkelen van een project, bijvoorbeeld op meerdere scholen.

Reacties achteraf uit de zaal:

- Het verhaal van de directeur van het Mundus College is inspirerend. Met zo'n directie kan je stappen zetten.
- Leerlingenraad per leerjaar vormen
- Iliass' verhaal is inspirerend en zeer herkenbaar vanuit de praktijk. Lokale identiteit, buurtschap en Amsterdammerschap ten opzichte van burgerschap.
- Ervoor zorgen om collega's mee te krijgen (Collective Teacher Efficacy)
- Welzijn en kunst & educatie bij elkaar brengen. Welzijn van docenten en welzijn van leerlingen draagt bij aan de cultuur.
- Alternatieve toets vormen ontwikkelen: autonomie meegeven en daarmee daadwerkelijke persoonsvorming. Cultuur kan in elk vak toegespitst worden als je echt graag wilt.
- Als professionals breder kijken: uitwisselingen in de coulissen-ruimte. Meer inspelen op de leerling behoefte.

HET GEDRAG VAN DE LEERLING

HOE KAN CULTUUREDUCATIE BIJDRAGEN? (AAN AMSTERDAMMERSCHAP)

Daardoor voelen leerlingen juist meer verbinding in de maatschappij

persoonsvorming(vak PNS)
2 uur in de week om te investeren in de leerlingen

De visie van de school is leidend of het makkelijk of moeilijk gaat

Hoe maak je het voor leerlingen leuk genoeg om hun ervaringen met volwassenen te delen?

Een super diverse samenleving wordt gezien als een gegeven

Hoge multitaligheid bij jongeren. Code-switchen onder jongeren groeit

"Stille revolutie in onze samenleving"

206 groepen, voorkeur aan een super diverse groep

DOCENT BURGERSCHAP
PERSOONSVORMING
MUNDUS COLLEGE
Make de Rijk

DIRECTRICE
MUNDUS COLLEGE
Dyane Brummethuis

Leerlingen een stem geven

ervoor zorgen dat studenten mogen blijven "hangen". Ze hoeven niet om 3 uur weg.

Vakoverstijgend cultuureducatie

Collega's opvoeden
Waar vinden deze gesprekken plaats?

Deels bij de koffieset opstaat. Maar verder is hier nog geen ruimte voor gecreëerd. Moet wel gebeuren!

logistiek op het onderwijs is erg lastig

Dit is een zaal vol believers: iedereen wilt er wat mee. Hoe kunnen we verder openbreken. En dit nog breder trekken....

Laten we vooral met elkaar delen

BOEK
Geen stress, we gaan het maken

MODERATOR
Mahutun Awunou

"waarom leren we niet van elkaar?"

"waar blijven de studenten?"

"De potten voor cultuureducatie worden alleen maar kleiner!"

Nuance van taal

super diversiteit stimuleert de ontwikkeling van een jeugdtaal "bricolage identiteit"

25 procent is 6 talig

STADSSOCIOLOOG
ONDERWIJSDENKER
Hass El Hadioui

Boek: Grip op de mini-samenleving

"Ludificering" of spelgevoel, behoefte is erg groot bij jongeren

Waar mogen studenten meekletsen over het onderwijs?

De-familialisering (Bauman)
Kijken we wel goed naar wat jongeren aan het doen zijn. En wat wij van hun willen wel is, wat zij zelf willen

Cultuureducatie is switch-competentie

"De leerling staat niet centraal. Het onderwijs/leren staat centraal"

OPIOSSINGEN

Leerlingen meer betrekken om over deze vraagstukken mee te laten denken

Kijk goed naar de 'coulissen-ruimte' en 'kleedkamer' (informeel leren)

VMBO DENKTANK

"Hoe meer inzicht je in de achtergronden van het gedrag van een leerling hebt, hoe beter je in verschillende situaties met leerlingen kunt omgaan"